

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Stem op een vrouw? De descriptieve en substantieve vertegenwoordiging van vrouwen in Nederlandse gemeenten

Buijs, Robin

Citation

Buijs, R. (2024). *Stem op een vrouw?: De descriptieve en substantieve vertegenwoordiging van vrouwen in Nederlandse gemeenten*.

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master Thesis, 2023](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3762643>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Begeleider: Dr. Van Vonno

Bachelor project

7984 woorden

Stem op een vrouw?

De descriptieve en substantieve vertegenwoordiging van vrouwen in Nederlandse gemeenten

R. R. Buijs (s2817047)

Abstract

Wereldwijd is er steeds meer aandacht voor het oplossen van de substantiële ondervertegenwoordiging van vrouwen in de politiek. Er wordt gesteld dat vrouwen een descriptieve groep vormen, met een distinctieve achtergrond, ervaringen en belangen. Tegelijkertijd stelt men dat er een verband bestaat tussen de descriptieve en substantieve vertegenwoordiging van vrouwen. Waar eerder onderzoek zich voornamelijk heeft gericht op het analyseren van losse aspecten van substantieve vertegenwoordiging, combineert dit artikel onderzoek naar het effect van het aantal vrouwen op debatabijdragen en beleid. De resultaten wijzen uit dat vrouwelijke gemeenteraadsleden niet vaker gebruikmaken van retoriek die expliciet verwijst naar vrouwen. Ook blijkt dat er slechts een zwak verband bestaat tussen het aantal vrouwelijke gemeenteraadsleden en de hoeveelheid geld die is begroot voor thema's die vrouwen belangrijker vinden dan mannen. In conclusie kan er op basis van dit onderzoek worden gesteld dat er geen verband lijkt te bestaan tussen de descriptieve en substantieve vertegenwoordiging van vrouwen in Nederlandse gemeenten.

Politieke vertegenwoordiging

Het concept “politieke vertegenwoordiging” kent een lange geschiedenis, maar is het best samen te vatten als *“the making present in some sense of something which is nevertheless not present literally or in fact”* (Pitkin, 1967, pp. 8-9). Volgens Dovi (2018) in de *Stanford Encyclopedia of Philosophy* is er bij politieke vertegenwoordiging in elk geval sprake van de volgende vijf componenten: 1) een vertegenwoordigende partij, 2) een partij die wordt vertegenwoordigd, 3) iets dat wordt vertegenwoordigd, 4) een plek waar de vertegenwoordiging plaatsvindt (politieke context) en 5) iets dat buiten de vertegenwoordiging blijft. Uit het overzicht van Dovi (2018) blijkt echter ook dat er verschillende visies zijn over hoe politieke vertegenwoordiging verder gedefinieerd moet worden. Wat het definiëren van politieke vertegenwoordiging lastig maakt is dat de definitie in situaties kan verschillen, afhankelijk van de politieke actoren en context.

Eén van de belangrijkste definities van politieke vertegenwoordiging is ontworpen door de hierboven geciteerde Hanna Pitkin (1967). In *The Concept Of Representation* maakt ze onderscheid tussen vier vormen van politieke vertegenwoordiging: formalistisch, symbolisch, descriptief en substantief.

Formalistische vertegenwoordiging draait slechts om de autorisatie van een politicus door de kiezer, wat bepaalt of iemand wel of niet mag vertegenwoordigen (Pitkin, 1967, p. 39). Deze vorm gaat voornamelijk op bij instituties, want vertegenwoordiging vindt plaats nadat er een soort formele afspraak is gemaakt tussen de vertegenwoordiger en vertegenwoordigde.

Hierbij is het belangrijk dat er zowel vóór de verkiezingen sprake moet zijn van toestemming (autorisatie) door de vertegenwoordigde, als een mogelijkheid om vertegenwoordigers achteraf ergens op af te rekenen (verantwoording) (Dovi, 2018).

Bij symbolische vertegenwoordiging is de belangrijkste vraag wat een vertegenwoordiger losmaakt bij de vertegenwoordigde. Net als bij andere vormen van symboliek moet er in een vertegenwoordiger worden geloofd. Symbolische vertegenwoordiging is dus niet slechts afhankelijk van de handelingen van de vertegenwoordiger zelf, maar meer van wat de vertegenwoordigden vinden van een vertegenwoordiger. Kortom, de mate waarin iemand geaccepteerd wordt als vertegenwoordiger door de kiezers is de maatstaf in hoeverre iemand ook echt vertegenwoordigd (Pitkin, 1967, p. 104).

De centrale stelling bij de derde vorm, descriptieve vertegenwoordiging, is dat de vertegenwoordigden en vertegenwoordigers gelijkend aan elkaar zijn (Pitkin, 1967, p. 61). Volgens deze visie moet een vertegenwoordigend orgaan een zo goed mogelijke afspiegeling zijn van het volk als geheel, omdat het vertegenwoordigende orgaan dan hetzelfde kan denken, voelen, argumenteren en handelen. Volgens proportionalisten moet de hierboven besproken conceptualisering van vertegenwoordiging – het aanwezig maken van iets dat letterlijk niet aanwezig is – worden uitgelegd met nadruk op ‘wie wordt vertegenwoordigd’ (Dovi’s tweede component). Iedereen moet evenredig kunnen bijdragen aan de deliberatie over een politieke beslissing of beleidskeuze, maar dit betekent niet dat de meerderheid geen beslissingen kan maken over een minderheid (Pitkin, 1967, p. 64). De kopie van de samenleving komt tot stand door mensen in te delen in descriptieve groepen, aan de hand van uiterlijke kenmerken, ervaringen en achtergrond (Dovi, 2018). Twee veelgebruikte aspecten hiervan zijn gender en etniciteit, maar dit zijn niet de enige scheidslijnen. Volgens Philips (1995) is er immers een eindeloze lijst samen te stellen van mensen met verschillende eigenschappen, bijvoorbeeld op basis van seksualiteit, sociale klasse, beroep, haarkleur etc. (p. 46). Toch zijn volgens haar niet alle eigenschappen relevant voor de politiek. Het doel van descriptieve vertegenwoordiging is namelijk niet het bereiken van een perfecte afspiegeling van de samenleving, maar het corrigeren voor groepen die historisch gezien politiek werden uitgesloten (Philips, 1995, p. 47).

Als laatste legt substantieve vertegenwoordiging, in tegenstelling tot descriptieve vertegenwoordiging, niet de nadruk op ‘wie wordt vertegenwoordigd’, maar op ‘wat wordt vertegenwoordigd’ (Dovi’s derde component). Volgens Pitkin (1967) is er sprake van substantieve vertegenwoordiging als iemands standpunten of belangen worden vertegenwoordigd (p. 118). Hierbinnen zijn er vervolgens twee visies: vertegenwoordiging op

basis van vertrouwen (*trustee-model*) of op basis van delegatie (*delegate-model*) (Dovi, 2018; Rehfeld, 2009, p. 217). Het trustee-model gaat uit van een vertegenwoordiger die beslissingen neemt op basis van eigen afwegingen, terwijl het delegate-model stelt dat een vertegenwoordiger slechts uitvoert wat diens kiezers willen en weinig tot geen eigen afweging maakt (Rehfeld, 2009, p. 218). Veel auteurs beargumenteren echter wel dat er tussen deze twee geen harde tegenstelling te maken is, en dat er altijd sprake is van een combinatie (Andeweg & Thomassen, 2005, p. 508; Mansbridge, 2003, p. 515; Pitkin, 1967, p. 209). Aan de ene kant moet een vertegenwoordiger namelijk wel op één of andere manier het belang van de kiezer uitdragen, anders verdwijnt 'wie er wordt vertegenwoordigd' (Dovi's tweede component). Aan de andere kant moet een vertegenwoordiger ook enige eigen inbreng leveren, anders is er geen sprake van 'iemand die vertegenwoordigt' (Dovi's eerste component). Eulau et al. (1959) beargumenteren ook dat de focus en stijl van vertegenwoordigen samenhangen (p. 755). Het gedrag van een vertegenwoordiger is volgens hen niet afhankelijk van één opvatting over hun functie, zoals volgens het trustee- of delegate-model, maar van een netwerk van verschillende, onderling verbonden rollen die samen het concept vertegenwoordiging vormgeven. Pitkin (1967) concludeert uiteindelijk dat substantieve vertegenwoordiging uiteindelijk inhoudt dat de vertegenwoordiger responsief handelt in het belang van de vertegenwoordigde (p. 209). Dit betekent dat de vertegenwoordiger en vertegenwoordigde beide onafhankelijk zijn van elkaar, en beide een eigen afweging maken hoe de vertegenwoordiging eruit moet zien. Deze twee afweging moeten niet met elkaar in conflict zijn, maar hoe kan hiervoor worden gezorgd?

Eén mogelijke manier om de hierboven beschreven paradox op te lossen, is door nadruk te leggen op de invloed van descriptieve vertegenwoordiging op substantieve vertegenwoordiging. Zoals eerder benoemd is er bij descriptieve vertegenwoordiging sprake van een vertegenwoordiger en een vertegenwoordigde die gelijkend aan elkaar zijn (Pitkin, 1967, p. 61). Als er politieke afwegingen moeten worden gemaakt, is het aannemelijk dat leden van dezelfde descriptieve groep, door hun gedeelde achtergrond en ervaringen, tot dezelfde uitkomst komen. Deze stelling wordt bijvoorbeeld ondersteund door onderzoek naar lokale Amerikaanse volksvertegenwoordigers, waaruit bleek dat ze denken dat ze kunnen aanvoelen wat hun achterban vindt van amendementen, omdat ze uit hetzelfde district komen, dezelfde opvoeding hebben gehad en hetzelfde werk hebben gedaan (Mansbridge, 1999, pp. 644-645). Vervolgens is het zo dat als de vertegenwoordiger en de vertegenwoordigde tot dezelfde bepaling van belangen komen, deze niet met elkaar in conflict zijn. Kortom, door descriptieve vertegenwoordiging wordt aan Pitkin's (1967) eis voor goede substantieve vertegenwoordiging voldaan.

De vertegenwoordiging van vrouwen

Al aan het begin van de jaren '80 schreef Virginia Sapiro (1981) dat de discussie rondom de vertegenwoordiging van vrouwen normaliter bijna altijd gaat over het aantal vrouwelijke volksvertegenwoordigers (p. 210). Over het feit dat vrouwen descriptief worden ondervertegenwoordigd is volgens Philips (1995) sinds het einde van de vorige eeuw ook al weinig discussie (p. 60). Ondanks dat er sprake is van een gestage toename van het aantal vrouwelijke parlementariërs (wereldwijd van 12% in 2000 naar 22% in 2020), is er nog bijna nergens ter wereld een gelijke verhouding tussen mannelijke en vrouwelijke vertegenwoordigers (Paxton et al., 2021, p. 1). Om dit proces te versnellen hebben veel onderzoekers artikelen geschreven over de mogelijke oplossing die geboden wordt door vrouwenquota's. Hieruit blijkt dat een vastgesteld minimum percentage vrouwen op kieslijsten of in vertegenwoordigende organen effectief zijn in het verbeteren van de descriptieve vertegenwoordiging van vrouwen. Zo was in de Belgische Senaat in 2003, na de invoering van een verplichting om ten minste één vrouw in de top drie van de kandidatenlijst te hebben, 40% procent van de top-drie kandidaten vrouw; een verbetering van bijna 10 procentpunt (Wauters et al., 2014, p. 149). Onderzoek wijst ook uit dat in veel landen de quota worden overschreden. Rwanda heeft bijvoorbeeld sinds 2003 een quotum van 30%, maar was in 2020 wereldwijde koploper met 61% vrouwelijke parlementariërs (Burnet, 2011, p. 8; Paxton et al., 2021, p. 1). Ook in Mexico werd in 2003 een quotum van 30% vrouwen op de kieslijst direct overschreden, met een partij-breed gemiddelde van 44% (Baldez, 2004, p. 249). Maar blijkt uit onderzoek ook dat een verbetering in descriptieve vertegenwoordiging van vrouwen leidt tot betere substantieve vertegenwoordiging van de belangen van vrouwen?

De substantieve vertegenwoordiging van vrouwen kan op meerdere manieren en momenten in het wetgevingsproces plaatsvinden (Celis, 2009, p. 97). Ten eerste hebben vrouwelijke vertegenwoordigers andere prioriteiten dan hun mannelijke collega's. Uit een enquête-onderzoek naar meer dan 800 parlementariërs in sub-Sahara Afrika bleek bijvoorbeeld dat vrouwelijke vertegenwoordigers vrouwenrechten meer prioriteren dan hun mannelijke collega's (Clayton et al., 2019, p. 83). Een ander onderzoek wijst uit dat meer dan 55% van de vrouwelijke Canadese parlementariërs vindt dat vrouwenrechten hoge prioriteit moet hebben, in tegenstelling tot maar 40% van de mannelijke parlementariërs (Tremblay, 1998, p. 451). Schwindt-Bayer (2006) laat zien dat dit verschil in prioriteiten ook bestaat in Argentinië, Colombia en Costa Rica, met een verschil van 40 procentpunt tussen vrouwelijke (65%) en mannelijke (25%) vertegenwoordigers (p. 576). Dit verschil in prioriteiten uit zich ook in hoe vrouwelijke vertegenwoordigers handelen. Zo is de kans dat vrouwelijke vertegenwoordigers

in Honduras een wetsvoorstel indienen over vrouwenrechten ongeveer 25% hoger dan bij mannelijke parlementariërs (Taylor-Robinson & Heath, 2003, p. 94). Ook in steun voor wetsvoorstellen maakt het geslacht van de vertegenwoordiger uit. Uit onderzoek van Celis (2009) blijkt bijvoorbeeld dat wetsvoorstellen die volgens de Amerikaanse vrouwenbeweging belangrijk waren vaker werden gesteund door vrouwelijke leden van het Congres dan door hun mannelijke partijgenoten (p. 102). Al met al zijn er veel aanwijzingen dat vrouwelijke vertegenwoordigers meer tijd en moeite steken in het substantief vertegenwoordigen van vrouwen dan mannelijke vertegenwoordigers.

Ten tweede is er een verschil tussen vrouwelijke en mannelijke vertegenwoordigers tijdens debatten. Onderzoek van Pearson en Dancey (2011) naar het 103e (1993-1994) en 109e (2005-2006) Amerikaanse Congres wijst uit dat vrouwelijke vertegenwoordigers gemiddeld vaker een één-minuut-speeches gaven dan mannelijke vertegenwoordigers (p. 914). Eén-minuut-speeches zijn bijdragen waarbij vertegenwoordigers zelf mogen besluiten over welk thema ze spreken. Dit gold in het 109e Congres voor zowel vrouwelijke vertegenwoordigers van de Democratische partij als voor de Republikeinse partij. Hiernaast blijkt dat vrouwelijke vertegenwoordigers niet alleen meer bijdragen leveren als ze zelf het onderwerp mogen kiezen, maar ook bij de debatten over de onderwerpen die worden beschouwd als het meest controversieel (Pearson & Dancey, 2011, pp. 913-915). Controversiële debatten gaan bijvoorbeeld over de macht van de president of over onderwerpen die grote impact hebben op de levens van Amerikanen. Dat vrouwelijke vertegenwoordigers actiever zijn dan hun mannelijke collega's, leidde er in het 109^e Congres voor dan vrouwen minder ondervertegenwoordigd waren tijdens debatten dan in het Congres als geheel, omdat ze ondanks dat maar 16% van de congresleden vrouw was, wel 25% van de sprekers tijdens controversiële debatten vrouw was (Pearson & Dancey, 2011, p. 919). Naast het participeren in debatten, blijkt uit onderzoek van Shogan (2001) ook dat vrouwen vertegenwoordigd worden als vertegenwoordigers het in hun bijdrage expliciet hebben over het welzijn, de belangen of prioriteiten van vrouwen (p. 136). In het 105^e Amerikaanse Congres (1997-1999) bevatte 12% van de bijdragen van Republikeinse en 9% van de bijdragen van de Democratische vrouwelijke congresleden retoriek over vrouwen. In aanvulling hierop blijkt ook uit onderzoek van Siow (2023), naar 1.1 miljoen speeches tussen 1997 en 2017 in het Britse House of Commons, dat zwarte vrouwelijke vertegenwoordigers het meer dan twee keer zoveel hadden over zwarte vrouwen dan zwarte mannelijke vertegenwoordigers (p. 335).

Ten derde heeft betere descriptieve vertegenwoordiging van vrouwen ook invloed op de daadwerkelijke beleidsuitkomst. De twee hierboven beschreven manieren van

vertegenwoordigen vinden namelijk beide slechts plaats op het individuele niveau van de vertegenwoordiger tijdens het wetgevingsproces, maar volgens Bratton en Ray (2002) heeft dit individuele gedrag pas invloed op de substantieve vertegenwoordiging van vrouwen als dit leidt tot andere politieke keuzes van een vertegenwoordigend orgaan als geheel (p. 428). Hier is echter nog minder onderzoek naar gedaan, maar om dit hiaat deels te vullen onderzochten ze het verband tussen het aantal vrouwelijke vertegenwoordigers in Noorse gemeenteraden en de beschikbaarheid van kinderopvang in dezelfde gemeente. Hieruit bleek dat er een positief verband bestaat tussen de hierboven genoemde variabelen (Bratton & Ray, 2002, p. 432).

Bij eerder onderzoek lag de nadruk bijna altijd op één van de drie hierboven beschreven onderdelen van substantieve vertegenwoordiging: de bijdrage aan debatten, de prioriteiten van vertegenwoordigers en de invloed op de beleidsuitkomst. Hierdoor is er nog minder onderzoek gedaan naar een combinatie van deze onderdelen, waarbij de nadruk ligt op het verband tussen de descriptieve en substantieve vertegenwoordiging van vrouwen binnen één institutie. Dit is echter wel degelijk relevant, omdat begrip van alle onderdelen essentieel is om te kunnen oordelen over de noodzaak om de descriptieve vertegenwoordiging van vrouwen te verbeteren. Quota's kunnen namelijk niet worden ingesteld om één onderdeel van de substantieve vertegenwoordiging te verbeteren, maar wel om de descriptieve vertegenwoordiging (en dus alle vormen van substantieve vertegenwoordiging) van vrouwen op één bestuurslaag te verbeteren.

Om dit hiaat te vullen wordt in dit artikel specifiek onderzocht op welke manier de descriptieve vertegenwoordiging van vrouwen invloed heeft op zowel de bijdragen van vrouwelijke vertegenwoordigers aan debatten én de daadwerkelijke beleidsuitkomst. Dit onderzoek is echter niet alleen van toegevoegde waarde door de combinatie van verschillende onderdelen van substantieve vertegenwoordiging, maar ook doordat het specifiek kijkt naar Nederlandse gemeenten. Erzeel en Rashkova (2022) merkten in hun literatuurreview immers op dat het meeste eerdere onderzoek op dit gebied voornamelijk is gedaan naar de Verenigde Staten en Groot-Brittannië, maar dat er nog minder bekend is over met name de lokale politiek in continentaal Europa (p. 433, 444). In dit artikel zal de onderstaande onderzoeksvraag worden beantwoord:

“Wat is het effect van descriptieve vertegenwoordiging op de substantieve vertegenwoordiging van vrouwen in Nederlandse gemeenten?”

Theorie

Volgens *The Oxford Handbook of Gender and Politics* (2011) stellen feministen dat de basisbeginselen van het leven afhankelijk zijn van iemands geslacht (p. 1). De theorie die bij deze visie hoort, het feminisme, is ontzettend breed en is het beste te beschrijven aan de hand van drie componenten (Waylen et al., 2012, p. 89). Ten eerste is het feminisme een onderzoeksparadigma, dat vanuit gender kijkt naar de karakteristieken van het leven, onderzoekt wat men hierover te weten kan komen en handvatten biedt om dit te analyseren. Ten tweede is het feminisme een ideologie die verklaart hoe en waarom gender-afhankelijke onderdrukking plaatsvindt, de onderliggende normen hiervan in twijfel trekt en een visie schetst van een maatschappij zonder deze normen. Ten derde is het feminisme een verzameling van sociale bewegingen die ongelijke machtsverhoudingen aan het licht brengt. De gemeenschappelijke deler van deze componenten is de visie dat vrouwen een descriptieve groep vormen.

Zoals eerder besproken moet er om een descriptieve groep te vormen sprake zijn van een specifieke groepsidentiteit, waarbij leden een gedeelde achtergrond en ervaringen hebben (Dovi, 2018). Volgens Tremblay (1998) is hier in het geval van vrouwen sprake van, omdat er twee soorten thema's zijn die vrouwen belangrijker vinden dan mannen: thema's die disproportionele invloed hebben op vrouwen en thema's waar vrouwen meer in geïnteresseerd zijn dan mannen (pp. 439-440). De eerste categorie komt voornamelijk voort uit de vrouwenrechtenbeweging en bevat volgens Carroll (1994) "*issues where policy consequences are likely to have a more immediate and direct impact on significantly larger numbers of women than of men*" (p. 15). De gedeelde achtergrond die ervoor zorgt dat er thema's zijn die vrouwen meer beïnvloeden, komt volgens Philips (1995) voort uit het feit dat vrouwen bijvoorbeeld een distinctief belang hebben bij vraagstukken rondom het krijgen van kinderen, zoals reproductieve rechten en abortus (p. 67). Ook hebben vrouwen onder andere aanzienlijk vaker te maken met seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld, en krijgen ze bijvoorbeeld ook vaak minder betaald dan mannen (Philips, 1995, p. 68). Door deze distinctieve ervaringen hebben vrouwen als groep dus specifieke belangen bij feministische thema's.

Naast de hierboven beschreven feministische thema's zijn er ook thema's waarbij vrouwen niet meer geraakt worden dan mannen, maar waarbij er een aannemelijke kans is dat ze die belangrijker vinden. Dit worden vrouwenthema's genoemd. Swers (2014) beschrijft in haar artikel dat er een verschil bestaat tussen hoe belangrijk vrouwen en mannen sociale en welvaartsthema's vinden (p. 159). Dit zijn volgens haar bijvoorbeeld de gezondheidszorg, familie (en kinderen), onderwijs en welzijn. Ook Norrander (2008) beschrijft in het boek *Voting the gender gap* dat vrouwen bijvoorbeeld groter voorstander zijn van overheidsingrijpen om

economische ongelijkheid te verminderen dan mannen (p. 11). Toch zijn er ook onderzoeken die de hierboven beschreven verbanden ontkrachten. Onderzoek van Koning (2009) naar de congruentie tussen de meningen van Nederlandse burgers en Tweede Kamerleden tussen 1971 en 2006 wijst namelijk uit dat vrouwen bij niet-feministische thema's niet beter worden vertegenwoordigd door vrouwen dan door mannen, omdat de mening van vrouwelijke vertegenwoordigers meer overeenkomt met de wens van vrouwen (p. 182). Kortom, waar eerder onderzoek duidelijk uitwijst dat er zogenoemde feministische thema's bestaan, bestaat er in de literatuur een tegenstelling tussen onderzoeken die wel of niet uitwijzen dat er thema's bestaan die vrouwen belangrijker vinden dan mannen.

Het eerste deel van dit onderzoek richt zich op de substantieve vertegenwoordiging door middel van het benoemen van vrouwen tijdens debatten. Dit kan zowel plaatsvinden als de gemeenteraad het heeft over feministische thema's, als over vrouwentema's. Volgens Siow (2023) gaat goede substantieve vertegenwoordiging over het breder kunnen vertegenwoordigen van een descriptieve groep (p. 331). Een vrouwelijke vertegenwoordiger kan hierbij namelijk beter rekening houden met de heterogeniteit binnen de groep dan een mannelijke vertegenwoordiger. Ofwel, een vrouwelijke vertegenwoordiger kan volgens deze theorie spreken *namens* vrouwen, terwijl een mannelijke vertegenwoordiger slechts kan spreken *over* vrouwen. Eerder onderzoek, onder andere van Shogan (2001), heeft zich hierbij voornamelijk gericht op bijdragen waarin vrouwen expliciet worden genoemd. Dit is namelijk één van de meest uitgesproken manieren waarbij duidelijk wordt dat een vertegenwoordiger voor een bepaalde groep opkomt. Kortom, descriptieve vertegenwoordiging van vrouwen leidt tot betere substantieve vertegenwoordiging van vrouwen via debatbijdragen als er wordt voldaan aan de onderstaande hypothese:

H1: Vrouwelijke gemeenteraadsleden gebruiken vaker retoriek die expliciet verwijst naar vrouwen, dan mannelijke gemeenteraadsleden.

Wat betreft het tweede deel van dit onderzoek, wat zich richt op substantieve vertegenwoordiging via het beïnvloeden van de beleidsuitkomst, is het volgens Bratton en Ray (2002) belangrijk over welke thema's het gaat (p. 413). Het is hierbij belangrijk dat er beleid kan worden gemaakt op basis van de belangen van een descriptieve groep. Zoals hierboven al beschreven, is er bij de vertegenwoordiging van vrouwen een onderscheid te maken tussen feministische thema's (die disproportioneel invloed hebben op de levens van vrouwen) en vrouwentema's (waarbij aannemelijk is dat vrouwen ze belangrijker vinden dan mannen).

Nederlandse gemeenten gaan voornamelijk over de tweede categorie, omdat er sprake is van een zogenoemde open huishouding. Dit betekent dat een gemeente slechts gaat over beleid dat niet is toebedeeld aan een andere overheid zoals het Rijk of de provincie, en zich dus voornamelijk bezighoudt met dienstverlening (bijvoorbeeld het verstrekken van paspoorten en vergunningen) of bijvoorbeeld het beheer van de openbare ruimte, bestemmingsplannen, afvalverwerking en ouderenzorg (Breeman et al., 2016, p. 95). Substantieve vertegenwoordiging van vrouwen via beleid vindt in gemeenten dus voornamelijk plaats bij de thema's die vrouwen belangrijker vinden dan mannen. Hier kan een gemeenteraad wetten over maken of met hun budgetrecht geld voor begroten (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, z.j.). Uit onderzoek naar de lokale vertegenwoordigers in Italië van Ordine et al. (2023) blijkt vervolgens dat vrouwen over het algemeen zorgen voor minder publieke uitgaven, behalve bij vrouwenthema's (p. 126). Kortom, descriptieve vertegenwoordiging van vrouwen leidt tot betere substantieve vertegenwoordiging van vrouwen via beleid als er wordt voldaan aan de onderstaande hypothese.

H2: Er is een positief verband tussen het aantal vrouwelijke vertegenwoordigers en de begrote hoeveelheid geld voor een vrouwenthema.

Methodologie

In dit artikel wordt gekeken naar de invloed van de descriptieve vertegenwoordiging op de substantieve vertegenwoordiging van vrouwen in Nederlandse gemeenteraden. De Nederlandse lokale politiek is gekozen omdat Nederland, als decentrale eenheidsstaat, een *least likely case* is. Nederlandse gemeenteraden hebben immers, in vergelijking met andere Europese landen, relatief weinig zeggenschap over zowel feministische thema's, als thema's waarbij het aannemelijk is dat vrouwen ze belangrijker vinden dan mannen (vrouwenthema's) (Breeman et al., 2016, p. 95). Het aantreffen van een verband tussen descriptieve en substantieve vertegenwoordiging in Nederlandse gemeenteraden zou de verwachting scheppen dat dit in andere landen ook bestaat.

Dit onderzoek bestaat uit een combinatie van kwalitatief en kwantitatief onderzoek naar twee vormen van substantieve vertegenwoordiging. Ten eerste zal in een *most likely case study*, van een gemeente met een hoog aantal vrouwelijke vertegenwoordigers, de invloed van de descriptieve vertegenwoordiging van vrouwen op de debatbijdragen van vrouwelijke vertegenwoordigers worden onderzocht. Ten tweede zal in een statistisch cross-sectioneel

onderzoek het verband tussen de descriptieve vertegenwoordiging van vrouwen en de daadwerkelijke beleidsuitkomst worden onderzocht.

Het jaartal dat wordt onderzocht is 2019, omdat dit het eerste volledige jaar is van de in 2018 verkozen gemeenteraad. Voor zowel het eerste als het tweede onderdeel van dit onderzoek is dit gunstig, omdat de gemeenteraadsleden wel kort de tijd hebben gehad om zich bekend te maken met het werk als raadslid, maar nog niet bezig hoeven zijn met aankomende verkiezingen. Een lijst met het aantal mannelijke en vrouwelijke raadsleden per gemeente is gepubliceerd door de Nederlandse Vereniging voor Raadsleden op 27 december 2018.

Debatbijdragen

Het eerste deel van dit onderzoek is een casestudy van de Nederlandse gemeente Den Haag. Den Haag had in 2019 met 42 procent één van de hoogste percentages vrouwelijke gemeenteraadsleden in Nederland (Nederlandse Vereniging voor Raadsleden, 2018). Hierdoor is er sprake van een *most likely case*, waarbij de kans het grootst is dat het effect van de descriptieve vertegenwoordiging van vrouwen op hun substantieve vertegenwoordiging zichtbaar is. De eerder besproken literatuur schept immers de verwachting dat vrouwelijke raadsleden meer retoriek gebruiken die expliciet verwijst naar vrouwen dan mannelijke raadsleden, dus hoe meer vrouwen, hoe groter de kans om meer van deze retoriek aan te treffen.

Om hypothese 1 te kunnen toetsen, worden twaalf debatten van de gemeenteraad van Den Haag geanalyseerd. De verslagen hiervan zijn openbaar en via de website van de gemeente Den Haag te vinden.

De onafhankelijke variabele, de descriptieve vertegenwoordiging van vrouwen, wordt geoperationaliseerd tot de percentages vrouwen in Nederlandse gemeenteraden. Het aantal vrouwelijke raadsleden, totaal aantal raadsleden en het percentage vrouwelijke raadsleden van de gemeente Den Haag zijn te vinden in het rapport *Vrouwen in het lokaal bestuur* van de Nederlandse Vereniging van Raadsleden, gepubliceerd in het kerstreces op 27 december 2018.

De afhankelijke variabele, het gebruik van retoriek die expliciet verwijst naar vrouwen, wordt geoperationaliseerd tot debatbijdragen met woorden als ‘vrouw(en)’, ‘moeder(s)’, ‘dochter(s)’ en ‘meid(en)’. Als deze woorden voorkomen in een debatbijdrage wordt handmatig gecontroleerd of er echt sprake is van een expliciete verwijzing naar het welzijn, de belangen of prioriteiten van vrouwen. Hierna wordt, net als bij Shogan (2001), gecontroleerd of de bijdrage een inhoudelijke toevoeging is aan het debat. Dit is het geval als de bijdrage gaat over een wet, motie, amendement, ander besproken stuk of eerdere opmerking van een andere spreker. De substantieve bijdragen aan het debat die expliciet verwijzen naar vrouwen worden

gecodeerd als één van twee categorieën, waarbij beide sprake is van een algemene opmerking over het welzijn, de belangen of de prioriteiten van vrouwen. Het onderscheid wordt gemaakt op basis van wie de bijdrage levert. Op basis hiervan kan vervolgens worden onderzocht of er een verschil zit tussen het gebruik van retoriek die expliciet verwijst naar vrouwen tussen mannelijke en vrouwelijke raadsleden.

Beleidsuitkomst

Om hypothese 2 te kunnen toetsen, bestaat het tweede deel van dit onderzoek uit een cross-sectioneel statistisch onderzoek naar alle Nederlandse gemeenten (in 2019).

De onafhankelijke variabele, de descriptieve vertegenwoordiging van vrouwen, wordt net als bij het kwalitatieve deel van dit onderzoek geoperationaliseerd tot de percentages vrouwen in Nederlandse gemeenteraden. Door gebruik te maken van percentages in plaats van absolute aantallen wordt gecorrigeerd voor het feit dat sommige gemeenten meer raadsleden hebben dan andere gemeenten. De gegevens over het aantal vrouwelijke raadsleden zijn wederom afkomstig uit het rapport ‘Vrouwen in het lokaal bestuur’ van de Nederlandse Vereniging van Raadsleden. Als uitgangspunt wordt wederom de samenstelling van de gemeenteraden aan het eind van 2018 genomen (gepubliceerd in het kerstreces op 27 december 2018). Gemiddeld was ten tijde van de publicatie 32% van de Nederlandse gemeenteraadsleden vrouw, met een spreiding van 5% tot 54% vrouwelijke gemeenteraadsleden. Het is gezien het groot aantal gemeenten niet mogelijk om rekening te houden met eventuele wijzigingen in de samenstelling als raadsleden vroegtijdig zijn gestopt en vervangen.

De afhankelijk variabele, de substantieve vertegenwoordiging van vrouwen, wordt geoperationaliseerd tot geld dat wordt begroot voor onderwijs. In de eerder beschreven literatuur wordt onderwijs namelijk genoemd als één van de thema’s die vrouwen belangrijker vinden dan mannen. De manier waarop gemeenten hier invloed op uit kunnen oefenen is onder andere door middel van het begroten van meer of minder geld. Het begrote bedrag wordt bekeken als percentage van de gehele begroting, om te voorkomen dat de gezondheid van de gemeentefinanciën te veel invloed heeft. De begrotingen van gemeenten zijn te vinden via de ‘Dataset Findo’ van het ministerie van Financiën. Echter, aangezien Nederland een decentrale eenheidsstaat is, heeft de gemeente niet als enige invloed op de begroting. Deze moet namelijk worden goedgekeurd door de provincie, die vervolgens weer gecontroleerd wordt door de Rijksoverheid (Andeweg et al., 2020, p. 193).

Er zal worden gecontroleerd op de grootte van partijen die als sociaaleconomisch links bestempeld kunnen worden. Swers’ (2014) onderzoek naar de Amerikaanse Senaat wijst

namelijk uit dat er bij thema's die vrouwen belangrijker vinden dan mannen ook andere factoren zijn die de prioritering en afwegingen van vertegenwoordigers beïnvloeden, die mogelijk meer invloed hebben dan gender (p. 159). Zo bleek bijvoorbeeld dat partijlidmaatschap een belangrijke factor is omdat het mede bepaalt in hoeverre vertegenwoordigers in het algemeen beleid willen maken over vrouwentema's (Swers, 2014, p. 181). Als deze thema's overeenkomen met de ideologie van de partij, zullen vrouwelijke politici volgens Swers (2014) worden aangemoedigd om hiermee aan de slag te gaan (p. 181). Echter, als de partij deze thema's minder belangrijk vindt, doen ook alle vertegenwoordigers er minder mee (ongeacht of het mannen of vrouwen zijn). In het geval van Nederlandse gemeenten valt te verwachten dat partij-affiliatie zelfs nog meer invloed heeft dan in de Verenigde Staten. Vergelijkend onderzoek van Katz (2019) wijst namelijk uit dat de politiek in Europa meer gestructureerd is rondom partijen, terwijl het in de Verenigde Staten veel meer om individuele vertegenwoordigers draait (p. 441).

Toch blijkt er ook sprake te zijn van een paradox. Het eerdergenoemde onderzoek van Koning (2009) naar de standpunten van Nederlandse kiezers en volksvertegenwoordigers toont immers aan dat bij partijen die ideologisch groter voorstander zijn van vrouwentema's, de verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke vertegenwoordigers kleiner zijn (p. 185). Bij partijen die deze thema's minder belangrijk vinden is het verschil juist weer groter, wat erop zou wijzen dat de ideologie van partijen, en niet de vraag of een vertegenwoordiger vrouw of man is, een belangrijkere rol speelt bij de substantieve vertegenwoordiging van vrouwen. De invloed van vrouwelijke volksvertegenwoordigers is dus op zijn minst mede-afhankelijk van de partij waarvan ze lid zijn. Hierbij is volgens Swers (2014) echter weer een scheidslijn aan te brengen tussen feministische thema's en vrouwentema's, waarbij partij-affiliatie minder invloed heeft op feministische thema's dan op vrouwentema's (pp. 158-159). Aangezien er in dit deel van het onderzoek naar vrouwentema's wordt gekeken, moet er dus gecontroleerd worden op de grootte van sociaaleconomisch linkse partijen. Informatie over de uitslag per partij per gemeente is afkomstig uit de 'Databank Verkiezingsuitslagen' van de Kiesraad. De grootte van een partij wordt uitgedrukt in aantal zetels. Aangezien de totale hoeveelheid zetels kan verschillen per gemeente, wordt deze variabele ook beschreven als percentage van het totaal aantal zetels. Wegens de grote hoeveelheid gemeentes wordt er alleen gecontroleerd op landelijk grote sociaaleconomische partijen, niet op alle lokale partijen. Onder landelijk sociaaleconomisch linkse partijen worden Partij van de Arbeid, GroenLinks, Partij voor de Dieren en SP gerekend. Ook D66 wordt hieraan toegevoegd, ondanks dat haar standpunten niet

per se sociaaleconomisch links zijn, aangezien D66 zichzelf ziet als een onderwijspartij en dus te verwachten valt dat deze onderwijs ook als prioriteit zal hebben (Van Meenen, 2020).

Hiernaast wordt ook gecontroleerd op het percentage van de bevolking dat tussen de 0 en 25 jaar oud is. Logischerwijs valt namelijk te verwachten dat een hoe groter het deel van de bevolking in deze leeftijdscategorie valt, hoe meer geld er relatief voor onderwijs zal moeten worden begroot. Deze gegevens zijn afkomstig van het dashboard ‘Inwoners per gemeente’ van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Analyse

Debatbijdragen

Voor het eerste deel van dit onderzoek zijn de twaalf vergaderingen van de Haagse gemeenteraad in 2019 geanalyseerd. In 2019 bestond deze gemeenteraad voor 42% uit vrouwen (Nederlandse Vereniging voor Raadsleden, 2018), waarmee Den Haag tot de 35 hoogst scorende gemeenten behoort. De handelingen van deze debatten beslaan in totaal 1290 pagina’s. Er is gekeken naar substantieve bijdragen van raadsleden, wat zoals besproken bij de methodologie een inhoudelijke opmerking is over een wet, motie, amendement, ander besproken stuk of eerdere opmerking van een andere spreker. Ingediende moties worden ook als bijdrage beschouwd, aangezien deze ook iets substantief toevoegen aan een debat. In totaal zijn er tijdens deze twaalf plenaire vergaderingen van de Haagse gemeenteraad slechts negen bijdragen geweest die retoriek bevatten die expliciet verwees naar vrouwen. Zes van deze bijdragen waren afkomstig van mannelijke gemeenteraadsleden en slechts drie van vrouwelijke gemeenteraadsleden. Deze bijdragen waren afkomstig van vertegenwoordigers van een breed scala aan partijen, variërend van de PVV tot NIDA en GroenLinks. De bijdragen zijn onder te brengen in een aantal categorieën.

Ten eerste waren er in 2019 een aantal gemeenteraadsleden die bij het bespreken van uiteenlopende thema’s expliciet de aandacht wilden vestigen op vrouwen. Mikal Tsegai (PvdA) noemde bijvoorbeeld tijdens een debat over het werkoffensief op 14 maart dat er bij de uitwerking hiervan “*specifiek voor jongeren, ouderen, vrouwen en statushouders*” beleid moest worden gevoerd (*Handelingen Gemeenteraad Den Haag*, RIS302188, 2019, 14 maart). In een ander debat vroeg Arjen Kapteijns (GroenLinks) op 4 april of “*ouderenmishandeling een groter probleem is dan [...] vrouwenmishandeling*” (*Handelingen Gemeenteraad Den Haag*, RIS302510, 2019, 4 april). Ook Joris Wijsmuller (HSP) benoemde op 4 april in een debat over de veiligheid in de stad dat “*de inzet moet zijn om met name alle mogelijke drempels te slechten*

voor vrouwen die aangifte willen doen” (*Handelingen Gemeenteraad Den Haag*, RIS302510, 2019, 4 april). Ten slotte verzocht Adeel Mahmood (NIDA) op 18 juli het college om “*extra aandacht en inzet te tonen via moskee-, vrouwen- en andere organisaties om te voorkomen dat nikab-dragende vrouwen in een sociaal isolement raken nadat de wet in werking is getreden*” (*Handelingen Gemeenteraad Den Haag*, RIS303418, 2019, 18 juli) en stelde Arnoud van Doorn (PvdE) in een ander debat over hetzelfde onderwerp op 19 september dat volgens andere partijen zoals D66, de SP, de Partij voor de Dieren en Partij van de Arbeid, het “*zelfbeschikkingsrecht van vrouwen geen issue is als het moslims betreft*”. (*Handelingen Gemeenteraad Den Haag*, RIS306666, 2019, 19 september). De hierboven beschreven bijdragen sluiten goed aan op Shogan (2001), die stelt dat vertegenwoordigers meer ‘praters’ zijn dan ‘doeners’ (p. 130). In de praktijk is het aandacht vragen voor vrouwen, zoals deze politici doen, een laagdrempelige manieren om substantief te vertegenwoordigen. Het feit dat dit in de Haagse gemeenteraad desondanks maar weinig voortkomt, lijkt erop te wijzen dat vertegenwoordigers het noemen van vrouwen niet als een prioriteit zien.

Naast het expliciet benoemen van vrouwen zijn er in 2019 ook drie moties ingediend waarin werd opgeroepen om actie te ondernemen om het welzijn of de rechten van vrouwen te beschermen. Zo stelde Pieter Grinwis (ChristenUnie/SGP) op 14 februari dat een verhuizingen van de verlos- en kraamafdeling iets is dat “*we onze aanstaande moeders niet mogen aandoen*” (*Handelingen Gemeenteraad Den Haag*, RIS301961, 2019, 1 februari). In aanvulling hierop schrijft hij in een motie dat hij constateert dat “*er in die tussentijd een tekort lijkt te ontstaan aan verloskamers en dat vrouwen dan genoodzaakt zijn om buiten Den Haag te bevallen – als daar wel plek is*” en roept hij op om zo snel mogelijk vergunningen te verstrekken voor het bouwen van een moeder-kindcentrum en de verlos- en kraamafdeling pas hierna te verhuizen (*Handelingen Gemeenteraad Den Haag*, RIS301961, 2019, 1 februari). Op 17 oktober diende ook Fatima Faïd (HSP) een motie in over de belangen van vrouwen, ditmaal met de constatering dat “*vrouwen en kinderen gedwongen zijn terug te keren naar hun misbruikers*”. Ze stelde hierin ook dat “*vrouwen niet de dupe mogen zijn van ontoereikend beleid*” (*Handelingen Gemeenteraad Den Haag*, RIS304006, 2019, 17 oktober). Vervolgens roept ze het college om te komen met een actieplan voor de gezinsopvang en hier een substantieel deel van de begroting voor de reserveren. Waar vrouwen thema’s meer in debatten over uiteenlopende onderwerpen genoemd worden, sluiten de hierboven beschreven moties altijd aan bij een debat over een feministisch thema. In de praktijk betekent dit dat gemeenteraadsleden dus meer geneigd zijn tot het overgaan in actie (door bijvoorbeeld een motie in te dienen), als er gesproken wordt over thema’s die concrete invloed hebben op de levens van vrouwen.

Ten slotte was er ook een beperkt aantal gemeenteraadsleden die vrouwen als voorbeeld gebruikten. Een goed voorbeeld hiervan is de constatering van Frans Hoijnck van Papendrecht (50PLUS) op 13 juni in een debat over de huisvesting van mensen in scheiding. Hij zei hier dat het vaak zo is *“dat in een gezin met kinderen de man de kostwinnaar is en dat de vrouw een groter aantal dagen per week de zorg voor de kinderen heeft. Zij is meestal degene die zich niet kan veroorloven om in de woning te blijven en dan weg moet. Ik begrijp dat die mevrouw met haar kinderen dan geen extra steun krijgt bij het zoeken van een nieuwe woning?”* (*Handelingen Gemeenteraad Den Haag*, RIS303198, 2019, 13 juni). Ook Janneke Holman (PvdA) noemt op 16 mei in een discussie over klimaat een voorbeeld van *“een moeder met jonge kinderen die iedere euro moet omdraaien”* (*Handelingen Gemeenteraad Den Haag*, RIS303016, 2019, 16 mei). Toch is het soms lastig om vast te stellen wanneer een voorbeeld geldt als retoriek die expliciet verwijst naar vrouwen en bijdraagt aan de substantieve vertegenwoordiging van vrouwen. Soms wordt een voorbeeld met vrouwen namelijk niet aangehaald om een punt te maken over vrouwen, maar over een andere groep. Zo benoemde Adeel Mahmood (NIDA) op 13 juni in een discussie over huisvesting een voorbeeld van een moeder en zoon die van huis wilde ruilen, maar die dit volgens de regels van de gemeente niet mochten (*Handelingen Gemeenteraad Den Haag*, RIS303198, 2019, 13 juni). Ondanks dat deze opmerking wel gaat over het belang van een vrouw, is dit voorbeeld meer gebruikt om op te komen voor mensen die niet voldoen aan regels van de gemeente dan specifiek voor vrouwen. Dit was ook het geval bij de bijdrage van Karen Gerbrands (PVV) op 19 september, waarbij ze in een pleidooi over migratie benoemt dat er in de As-Soennah moskee gepredikt wordt over vrouwenbesnijdenis (*Handelingen Gemeenteraad Den Haag*, RIS306666, 2019, 19 september).

Al met al is er in 2019 in de Haagse gemeenteraad in opmerkingen en moties weinig retoriek gebruikt die expliciet verwijst naar vrouwen. In de weinige gevallen waarbij hier wel sprake van was, ging dit veel minder over thema's waarbij een aannemelijk kans bestaat dat ze die belangrijker vinden dan mannen (maar waardoor ze niet meer werden geraakt dan mannen). De voorbeelden hierboven gaan namelijk toch over feministische thema's, zoals (seksueel) geweld tegen vrouwen en vrouwenrechten. Zoals besproken in het theoretisch raamwerk hebben Nederlandse gemeenten juist minder invloed op beleid over feministische thema's, aangezien dit voornamelijk aan hogere overheden toekomt. In de praktijk kunnen vertegenwoordigers dus wel praten en moties indienen over de belangen van vrouwen, maar komt hier vervolgens weinig concreets uit voort. Het is dus ook niet onverwacht dat er in de Haagse gemeenteraad maar weinig retoriek die expliciet verwijst naar vrouwen .

Beleidsuitkomst

Voor het tweede deel van dit onderzoek zijn 315 Nederlandse gemeenten geanalyseerd. Gemiddeld was 32% van de raadsleden in deze gemeenten in 2019 vrouw, met een minimum van 5% en een maximum van 54%. Om te bepalen wat de relatie tussen de onafhankelijke en afhankelijke variabele is, is als eerste Pearson's Correlatie Test uitgevoerd. Hieruit kwam uit dat er sprake is van een niet statistisch significante, zwakke positieve relatie tussen het percentage vrouwelijke vertegenwoordigers in Nederlandse gemeenten en het percentage van de begroting dat gaat naar onderwijs, $r = 0,090$, $p > 0,005$.

In het eerste regressiemodel (Tabel 1, output Appendix A1) zijn het aantal vrouwelijke raadsleden (onafhankelijke variabele), percentage van de gemeentelijke begroting dat gaat naar onderwijs (afhankelijke variabele) en grootte van sociaaleconomisch linkse partijen en percentage van de bevolking tussen de 0 en 25 jaar (controlevariabelen) meegenomen. Hieruit blijkt dat het percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden geen statistisch significante invloed heeft op het percentage van de begroting dat gaat naar onderwijs ($B = 0,017$, $p > 0,005$). Voor het uitvoeren van de regressie is getoetst op een zestal assumpties: 1) onafhankelijke fouten, 2) geen multicollineariteit, 3) lineariteit, 4) homoskedasticiteit, 5) normaalverdeling en 6) outliers (Field, 2018). Uit de assumptietoetsen (beschreven in appendix B1) blijkt dat er wordt voldaan aan de eerste vier assumpties, maar dat er geen sprake is van een normaalverdeling bij de afhankelijke variabele. Het feit dat de vijfde assumptie wordt geschonden is, volgens de *central limit theorem*, echter geen probleem voor de statistische significantie, aangezien de grootte van de steekproef met 315 gevallen veel groter is dan de vereiste 30 (Field, 2018, p. 235). De data hoeft dus ook niet getransformeerd te worden. De schending van de zesde assumptie (doordat er wel sprake is van outliers), is echter wel een probleem voor de statistische significantie van de regressie en Pearson's Correlatie Test.

Aangezien er geen sprake is van statistische significantie, kunnen er op basis van deze resultaten geen uitspraken worden gedaan. In een poging om toch tot een statistisch significant onderzoeksresultaat te komen, is de data 'getrimmed', waarbij de data van de drie gemeenten waarbij meer dan 15% van hun begroting naar onderwijs gaat is uitgesloten van de analyse. Deze drie gemeenten zijn de grootste outliers en zorgen ervoor dat de variabele niet normaal verdeeld is. Er is echter geen duidelijke oorzaak gevonden waarom deze drie gemeenten (Ameland, Terschelling en Noordenveld) procentueel disproportioneel meer begroten voor onderwijs, aangezien het percentage zetels voor sociaaleconomisch linkse partijen en het percentage inwoners tussen de 0 en 25 jaar (de controlevariabelen) niet veel afwijken van alle andere geanalyseerde gemeenten.

Uit de tweede Pearson's Correlatie Test, waarbij de drie hierboven genoemde gemeenten zijn uitgesloten, volgt dat er sprake is van een statistisch significante, zwakke positieve relatie tussen het percentage vrouwelijke vertegenwoordigers in Nederlandse gemeenten en het percentage van de begroting dat gaat naar onderwijs ($r = 0,169$, $p = 0,001$). Dit betekent dat er sprake is van een positief verband tussen de twee variabelen. Ofwel, naar mate het percentage vrouwelijke vertegenwoordigers toeneemt, neemt het percentage van de begroting dat gaat naar onderwijs ook toe. In de praktijk betekent dit overigens niet dat vrouwen meer geld voor onderwijs begroten, want er is geen sprake van een aantoonbaar causaal verband.

Het tweede regressiemodel wijst uit dat het percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden significante invloed heeft op het percentage van de begroting dat gaat naar onderwijs ($B = 0,017$, $p = 0,002$). Dit betekent dat als het percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden stijgt met 1 procentpunt, het percentage van de begroting dat gaat naar onderwijs stijgt met 0,017 procentpunt. In de praktijk betekent dit dat er in gemeenten een correlatie bestaat tussen de descriptieve vertegenwoordiging van vrouwen en de mate waarin beleid over een vrouwentema beïnvloed wordt. Ofwel, door de invloed op de begroting verandert dus ook de substantieve vertegenwoordiging van vrouwen. De resultaten van de tweede regressie zijn ook weergegeven in tabel 1 (output appendix A2). Na het uit de analyse verwijderen van de hierboven beschreven gemeenten wordt, in tegenstelling tot bij model 1, wel voldaan aan de assumptie van de normaalverdeling. Er wordt echter nog steeds niet voldaan aan zesde assumptie. Er zijn namelijk nog steeds outliers. Het grote verschil tussen model 1 en model 2 is ook dat er bij model 2 sprake is van een statistisch significant resultaat.

Tabel 1. Lineaire regressie van het percentage van de begroting naar onderwijs

	Model 1	Model 2
(Constante)	0,688 (1,015)	0,162 (0,699)
Percentage vrouwelijke raadsleden	0,017 (0,011)	0,024 (0,008)*
Percentage zetels SEL-partijen	0,005 (0,007)	0,003 (0,005)
Percentage inwoners leeftijd 0-25	0,101 (0,034)*	0,121 (0,023)***
R^2	0,04	0,108
Adj. R^2	0,03	0,099
N	315	312

Noot: OLS regressiecoëfficiënten met standaardfouten tussen haakjes. Model 1: inclusief drie besproken outliers. Model 2: exclusief drie besproken outliers.

*** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$

Er is in dit onderzoek gecontroleerd op de grootte van sociaal economisch linkse partijen in de gemeenteraden, aangezien op basis van de literatuur te verwachten valt dat dit invloed heeft op de hoeveelheid geld die wordt begroot voor onderwijs. Er zitten grote verschillen tussen de groottes van deze partijen in verschillende gemeenten, variërend van 0% van het aantal zetels (Alphen-Chaam), tot 69% (Leiden en Nijmegen). Het gemiddelde voor de gemeenten opgenomen in model 2 was 24%. Uit model 2 blijkt dat het percentage zetels voor sociaaleconomische linkse partijen geen statistisch significante invloed heeft op het percentage van de begroting dat gaat naar onderwijs ($B = 0,003$, $p = 0,556$).

Bij de tweede controlevariabele, het percentage inwoners dat tussen de 0 en 25 jaar oud is, is er sprake van minder spreiding tussen gemeenten. Het minimum is hierbij 19% (Schiermonnikoog), het maximum 45% (Urk). Het gemiddelde voor de gemeenten opgenomen in model 2 was 28%. Uit een regressie blijkt dat het percentage inwoners tussen de 0 en 25 jaar wel statistisch significante invloed heeft op het percentage van de begroting dat gaat naar onderwijs ($B = 0,121$, $p < 0,001$). Dit betekent dat als het percentage inwoners tussen de 0-25 jaar stijgt met 1 procentpunt, het percentage van de begroting dat gaat naar onderwijs stijgt met 0,121 procentpunt.

Discussie

De substantieve vertegenwoordiging van vrouwen in Nederlandse gemeenten kan op meerdere manieren plaatsvinden. In dit onderzoek is gekeken naar twee van deze manieren: middels bijdragen in debatten die retoriek bevatten die expliciet verwijst naar vrouwen, en middels het daadwerkelijk beleid over thema's die vrouwen belangrijker vinden dan mannen. Uit eerder onderzoek blijkt dat beide van deze manieren mogelijk afhankelijk zijn van de descriptieve vertegenwoordiging.

De eerste hypothese, dat vrouwelijke gemeenteraadsleden vaker dan mannelijke gemeenteraadsleden retoriek gebruiken die expliciet verwijst naar vrouwen, blijkt niet te worden ondersteund door de resultaten van dit onderzoek. Slechts drie van de totaal negen debatbijdragen waarin specifiek werd verwezen naar vrouwen waren afkomstig van een vrouwelijk gemeenteraadslid. Zoals in de theorie besproken, spreken vrouwelijke vertegenwoordigers vaker namens vrouwen, terwijl mannelijke vertegenwoordigers slechts over vrouwen spreken. Door dit lage aantal van drie verwijzingen in een heel jaar, in nota bene een gemeente met een relatief hoog percentage vrouwelijke vertegenwoordigers, is het echter de vraag of deze vorm van substantieve vertegenwoordiging van vrouwen wel voortkomt in

Nederlandse gemeenten. Het kan echter zo zijn dat vrouwelijke gemeenteraadsleden ook namens vrouwen spreken zonder dat ze expliciet naar vrouwen verwijzen in hun bijdrage. Zo gaan Pearson en Dancey (2011) er in hun onderzoek vanuit dat vrouwelijke vertegenwoordigers door de keuze van het onderwerp van hun bijdrage invloed hebben op de substantieve vertegenwoordiging van vrouwen, en hiervoor de term ‘vrouwen’ niet expliciet hoeven te noemen. Er is in dit onderzoek niet gekeken naar hoe vertegenwoordigers hier zelf naar kijken. Toekomstig onderzoek zou zich daarom kunnen richten op of en hoe vrouwelijke gemeenteraadsleden zelf vinden dat ze vrouwen substantief vertegenwoordigen, bijvoorbeeld met interviews. Hiernaast is er voor dit onderzoek slechts naar één casus gekeken. Ondanks dat er sprake was van een *most likely casestudy*, is het belangrijk om ook voor andere gemeenten te onderzoeken of, – en zo ja – hoeveel bijdragen er worden gedaan die expliciet verwijzen naar vrouwen. Dit zou bijvoorbeeld in kaart kunnen worden gebracht met groot statistisch onderzoek, waarbij wel gebruik kan worden gemaakt van de typologie van expliciete verwijzingen naar vrouwen uit Shogan (2001). Als dit duidelijk is, kan vervolgens ook worden onderzocht welke factoren invloed hebben op deze vorm van substantieve vertegenwoordiging van vrouwen. Op basis van Swers (2014) en Koning (2009) kan bijvoorbeeld worden verwacht dat de partijkleur van een vrouwelijke vertegenwoordiger hier een rol in speelt.

De tweede hypothese, dat er een positief verband bestaat tussen het percentage vrouwelijke vertegenwoordigers en de begrote hoeveelheid geld voor een vrouwentema, blijkt wel te worden ondersteund door de resultaten van dit onderzoek. Er was sprake van een zwak verband (op basis van Pearson’s Correlatie Test) en een verhoging van één procent vrouwelijke gemeenteraadsleden leidde slechts tot een kleine verhoging in geld dat werd begroot voor onderwijs. Er zitten echter een aantal mogelijke beperkingen aan het tweede deel van dit onderzoek. In 2019 begrootten gemeenten gemiddeld zo’n 4% van hun uitgaven voor onderwijs, waarbij de standaardafwijking van 1.3 erop wijst dat gemeenten hierin niet extreem veel van elkaar verschilden. Hiernaast gaat een deel van dit geld naar zaken die gemeenten wettelijk verplicht zijn om te regelen, zoals de huisvesting van scholen en leerlingenvervoer. Het meeste geld voor onderwijs (meer dan 96%) is verder afkomstig van de Rijksoverheid (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, z.d.). Het is dus de vraag of, ondanks dat uit de literatuur blijkt dat vrouwen onderwijs belangrijker vinden dan mannen, ook de gemeentelijke uitgaven aan onderwijs echt gezien kunnen worden als vrouwentema. Toekomstig onderzoek zou zich dus kunnen richten op andere vrouwentema’s, zoals het door Ordine et al. (2023) genoemde sociaal domein (p. 126). Dit thema is met name interessant omdat het ook het eerder besproken probleem verhelpt dat gemeenten in de Nederlandse

gedecentraliseerde eenheidsstaat relatief weinig macht hebben. Sociaal domein is namelijk, in tegenstelling tot onderwijs, wel één van de thema's waar gemeenten veel over te zeggen hebben.

Een mogelijk beperking van dit gedeelte van het onderzoek is dat er geen theoretische grond was om de outliers niet mee te nemen in de analyse. Ook is er voor dit onderzoek slechts gebruik gemaakt van één begrotingsjaar, waardoor de resultaten mogelijk niet representatief zijn voor het verband tijdens andere jaren dan 2019. Dit zou met een vergelijkend onderzoek naar meerdere begrotingsjaren kunnen worden opgelost. Wat betreft de controlevariabelen is alleen gecontroleerd op de grootte van sociaaleconomisch linkse partijen als geheel in een gemeente, maar is niet gekeken naar het percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden die lid waren van één van deze partijen. Dit kan echter ook invloed hebben, want uit het eerder genoemde onderzoek van Swers (2014) blijkt bijvoorbeeld dat vrouwelijke vertegenwoordigers (meer dan hun mannelijke collega's) worden aangemoedigd om aan de slag te gaan met vrouwentema's die voor hun partij ook belangrijk zijn. Dit is dus iets om met toekomstig onderzoek verder te verduidelijken.

Kortom, op basis van de resultaten van dit onderzoek is geen uitsluitsel te geven over de vraag of er sprake is van een verband tussen de descriptieve en substantieve vertegenwoordiging van vrouwen in Nederlandse gemeenten. Het feit dat de eerste hypothese werd verworpen en er bij de tweede hypothese slechts sprake was van een zwak verband, lijkt erop te wijzen dat de descriptieve vertegenwoordiging van vrouwen in Nederlandse gemeenten weinig tot geen invloed heeft op de substantieve vertegenwoordiging van vrouwen.

Het feit dat er in dit artikel sprake is van Nederland als *least likely case* zorgt ervoor dat deze conclusie niet direct te generaliseren is naar andere lokale overheden in Europa. Dankzij de decentrale eenheidsstaat hebben Nederlandse gemeenten minder te zeggen over feministische vraagstukken en vrouwentema's, terwijl de literatuur juist uitwijst dat de descriptieve vertegenwoordiging van vrouwen hierbij van invloed is (Bratton & Ray, 2002; Siow, 2023; Swers, 2014). Het valt dus te verwachten dat als andere Europese lokale volksvertegenwoordigers hier wel meer invloed op hebben, de descriptieve vertegenwoordiging wel invloed heeft op de substantieve vertegenwoordiging van vrouwen. Dit is iets dat bijvoorbeeld in een *most likely case study* naar een lokale overheid met veel zeggenschap onderzocht kan worden.

Hiernaast is het verbeteren van de substantieve vertegenwoordiging niet de enige mogelijke reden om de descriptieve vertegenwoordiging van vrouwen te verbeteren. Descriptieve vertegenwoordiging is volgens Philips (1995) namelijk ook belangrijk om historisch uitgesloten groepen, zoals vrouwen, meer te betrekken bij de politiek (p. 47)

Hiernaast beargumenteert Mansbridge (1999) dat ook de invloed van descriptieve vertegenwoordiging op symbolische vertegenwoordiging belangrijk is (pp. 648-650). Onder andere deze mogelijke argumenten voor het verbeteren van de descriptieve vertegenwoordiging van vrouwen zijn in dit artikel niet onderzocht, en er kan dus ook niet worden geconcludeerd dat de descriptieve vertegenwoordiging van vrouwen in Nederlandse gemeenten onbelangrijk is. Desondanks leidt dit artikel wel tot de vraag of het verbeteren van de descriptieve vertegenwoordiging van vrouwen met een vrouwenquotum of ‘stem op een vrouw campagne’ in Nederlandse gemeenten ook zal leiden tot een verbetering van de substantieve vertegenwoordiging van vrouwen.

Bibliografie

- Andeweg, R. B., Irwin, G. A. & Louwse, T. (2020). *Governance and politics of the Netherlands*. Red Globe Press.
- Andeweg, R. B. & Thomassen, J. J. A. (2005). Modes of political representation: Toward a new typology. *Legislative Studies Quarterly*, 30(4), 507–528.
- Baldez, L. (2004). Elected bodies: The gender quota law for legislative candidates in Mexico. *Legislative Studies Quarterly*, 29(2), 231–258.
- Bratton, K. A. & Ray, L. P. (2002). Descriptive representation, policy outcomes, and municipal day-care coverage in Norway. *American Journal of Political Science*, 46(2), 428-437.
- Breeman, G. E., Van Noort, W. J. & Rutgers, M. R. (2016). *De bestuurlijke kaart van Nederland: Het openbaar bestuur en zijn omgeving in nationaal en internationaal perspectief*. Uitgeverij Coutinho.
- Burnet, J. E. (2011). Women have found respect: Gender quotas, symbolic representation, and female empowerment in Rwanda. *Politics & Gender*, 7(3), 303–334.
- Carroll, S. J. (1994). *Women as candidates in American politics*. Bloomington: Indiana University Press.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). (2024). *Dashboard Inwoners per gemeente* [Databank]. Geraadpleegd op 22 april 2024. <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/regionaal/inwoners>
- Celis, K. (2009). Substantive representation of women (and improving it): What it is and should be about? *Comparative European Politics*, 7(1), 95–113.
- Clayton, A., Josefsson, C., Mattes, R. & Mozaffar, S. (2019). In whose interest? Gender and mass-elite priority congruence in sub-Saharan Africa. *Comparative Political Studies*, 52(1), 69-101.
- Dovi, S. (2018). Political representation. In E. Zalta (Red.), *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2018 edition). Stanford University.
- Erzeel, S. & Rashkova, E. (2022). The substantive representation of social groups: towards a new comparative research agenda. *European Journal of Politics and Gender*, 6(3), 433-451.
- Eulau, H., Wahlke, J. C., Buchanan, W., & Ferguson, L. C. (1959). The role of the representative: Some empirical observations on the theory of Edmund Burke. *The American Political Science Review*, 53(3), 742–756.

- Field, A. (2018). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics*. SAGE Publications Limited.
- Handelingen Gemeenteraad Den Haag*, RIS301961. (2019, 14 februari).
<https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/7384471/3/RIS301961+Notulen+van+de+raad+van+14+februari+2019>
- Handelingen Gemeenteraad Den Haag*, RIS302188. (2019, 14 maart).
<https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/7471734/4/RIS302188+Notulen+van+de+raad+van+14+maart+2019>
- Handelingen Gemeenteraad Den Haag*, RIS302510. (2019, 4 april).
<https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/7592841/4/RIS302510+Notulen+van+de+raad+van+4+april+2019>
- Handelingen Gemeenteraad Den Haag*, RIS303016. (2019, 16 mei).
<https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/7782197/3/RIS303016+Notulen+van+de+raad+van+16+mei+2019>
- Handelingen Gemeenteraad Den Haag*, RIS303198. (2019, 13 juni).
<https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/7819742/3/RIS303198+Notulen+van+de+raad+van+13+juni+2019>
- Handelingen Gemeenteraad Den Haag*, RIS303418. (2019, 18 juli).
<https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/7894129/3/RIS303418+Notulen+van+de+raad+van+18+juli+2019>
- Handelingen Gemeenteraad Den Haag*, RIS306666. (2019, 19 september).
<https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/8052435/3/RIS306666+Notulen+van+de+raad+van+19+september+2019>
- Handelingen Gemeenteraad Den Haag*, RIS304006. (2019, 17 oktober).
<https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/8217307/4/RIS304006+Notulen+van+de+raad+van+17+oktober+2019>
- Katz, R. S. (2019). European and American political parties: Becoming more similar? *Journal of Elections, Public Opinions and Parties*, 29(4), 427-447.
- Kiesraad. (2024). *Databank Verkiezingsuitslagen* [Databank]. Geraadpleegd op 15 april 2024.
<https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/GR20180321>
- Koning, E. (2009). Women for women's sake: Assessing symbolic and substantive effects of descriptive representation in the Netherlands. *Acta Politica*, 44(2), 171–191.
- Mansbridge, J. (1999). Should blacks represent blacks and women represent women? A contingent "yes". *The Journal of Politics*, 61(3), 628-657.

- Mansbridge, J. (2003). Rethinking representation. *The American Political Science Review*, 97(4), 515–528.
- Ministerie van Financiën (z.d.). Data Financiën Decentrale Overheden [Databank].
Geraadpleegd op 24 april 2024. <https://findo.nl/dashboard/dashboard/gemeentelijke-begroting>
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (z.d.). Totale uitgaven aan onderwijs.
Geraadpleegd op 19 mei 2024. <https://www.ocwincijfers.nl/sectoren/onderwijs-algemeen/uitgaven/totale-uitgaven-aan-onderwijs>
- Nederlandse Vereniging voor Raadsleden (2018). *Vrouwen in het lokaal bestuur*.
https://www.raadsleden.nl/assets/documents/rapport_vrouwen_in_het_lokaal_bestuur.pdf
- Norrander, B. (2008). The history of gender gaps. In L. D. Whitaker (Red.), *Voting the gender gap* (pp. 9-32). University of Illinois Press.
- Ordine, P., Rose, G. & Giacobbe, P. (2023). The effect of female representation on political budget cycle and public expenditure: Evidence from Italian municipalities. *Economics & Politics*, 35, 97-145.
- Paxton, P., Hughes, M. M. & Barnes, T. D. (2021). *Women, politics and power: a global perspective*. Rowman & Littlefield.
- Pearson, K. & Dancy, L. (2011). Elevating women's voices in Congress; Speech participation in the House of Representatives. *Political Research Quarterly*, 64(4), 910-923.
- Phillips, A. (1995). *The politics of presence*. Clarendon Press.
- Pitkin, H. F. (1967). *The Concept of Representation*. Berkeley: University of California Press.
- Rehfeld, A. (2009). Representation rethought on trustees, delegates, and gyroscopes in the study of political representation and democracy. *American Political Science Review*, 103(2), 214-230.
- Sapiro, V. (1981). Research frontier essay: When are interests interesting? The problem of political representation of women. *The American Political Science Review*, 75(3), 701–716.
- Schwindt-Bayer, L. A. (2006). Still supermadres? Gender and the policy priorities of Latin American legislators. *American Journal of Political Science*, 50(3), 570-585.
- Shogan, C. J. (2001). Speaking out: an analysis of Democratic and Republican women-invoked rhetoric of the 105th Congress. *Women & Politics*, 23(1), 129-146.

- Siow, O. (2023). Needles in a haystack: an intersectional analysis of the descriptive, constitutive and substantive representation of minoritised women. *European Journal of Politics and Gender*, 6(3), 328-358.
- Swers, M. L. (2014). Unpacking women's issues: gender and policymaking on health care, education, and women's health in the US senate. In M. C. Escobar-Lemmon & M. M. Taylor-Robinson (Red.), *Representation: the case of women* (pp. 158-182).
- Taylor-Robinson, M. M. & Heath, R. M. (2003). Do women legislators have different policy priorities than their male colleagues? *Women & Politics*, 24(4), 77-101.
- Tremblay, M. (1998). Do female MPs substantively represent women? A study of legislative behaviour in Canada's 35th Parliament. *Canadian Journal of Political Science / Revue Canadienne de Science Politique*, 31(3), 435-465.
- Van Meenen, P. (2020). Onderwijsvisie D66.
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten (z.j.). *Rol gemeenteraad* [online artikel].
<https://vng.nl/artikelen/rol-gemeenteraad>
- Wauters, B., Maddens, B. & Put, G. (2014). It takes time: the long term effects of gender quota. *Representation*, 50(2), 143-159.
- Waylen, G., Celis, K., Kantola, J., & Weldon, S. L. (2013). *The Oxford handbook of gender and politics*. Oxford University Press.

Appendix A1: relevante output SPSS model 1

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden	343	4,76	53,85	30,8907	9,29215
Percentage geld naar onderwijs	323	,95	18,19	4,1064	1,78486
Percentage zetels voor Sociaal Economisch Linkse partijen	319	,00	69,23	24,1251	14,71723
Percentage inwoners tussen 0-25 jaar	343	19,87	44,91	27,4526	2,82130
Valid N (listwise)	315				

Variables Entered/Removed^a

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	Percentage inwoners tussen 0-25 jaar, Percentage zetels voor Sociaal Economisch Linkse partijen, Percentage vrouwelijke gemeenteraadsliden ^b		Enter

a. Dependent Variable: Percentage geld naar onderwijs

b. All requested variables entered.

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics					
						F Change	df1	df2	Sig. F Change	PRESS	Durbin-Watson
1	,193 ^a	,037	,028	1,73712	,037	4,021	3	311	,008	959,818	1,981

a. Predictors: (Constant), Percentage inwoners tussen 0-25 jaar, Percentage zetels voor Sociaal Economisch Linkse partijen, Percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden

b. Dependent Variable: Percentage geld naar onderwijs

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	36,401	3	12,134	4,021	,008 ^b
	Residual	938,466	311	3,018		
	Total	974,867	314			

a. Dependent Variable: Percentage geld naar onderwijs

b. Predictors: (Constant), Percentage inwoners tussen 0-25 jaar, Percentage zetels voor Sociaal Economisch Linkse partijen, Percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	,688	1,015		,678	,498	-1,309	2,686		
	Percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden	,017	,011	,089	1,505	,133	-,005	,039	,891	1,123
	Percentage zetels voor Sociaal Economisch Linkse partijen	,005	,007	,039	,657	,512	-,009	,018	,894	1,119
	Percentage inwoners tussen 0-25 jaar	,101	,034	,165	2,957	,003	,034	,167	,992	1,008

a. Dependent Variable: Percentage geld naar onderwijs

Correlations

		Percentage geld naar onderwijs	Percentage vrouwelijke gemeenteraad sleden	Percentage zetels voor Sociaal Economisch Linkse partijen	Percentage inwoners tussen 0-25 jaar
Pearson Correlation	Percentage geld naar onderwijs	1,000	,090	,073	,161
	Percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden	,090	1,000	,322	-,066
	Percentage zetels voor Sociaal Economisch Linkse partijen	,073	,322	1,000	,033
	Percentage inwoners tussen 0-25 jaar	,161	-,066	,033	1,000
Sig. (1-tailed)	Percentage geld naar onderwijs	.	,055	,099	,002
	Percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden	,055	.	,000	,121
	Percentage zetels voor Sociaal Economisch Linkse partijen	,099	,000	.	,281
	Percentage inwoners tussen 0-25 jaar	,002	,121	,281	.
N	Percentage geld naar onderwijs	315	315	315	315
	Percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden	315	315	315	315
	Percentage zetels voor Sociaal Economisch Linkse partijen	315	315	315	315
	Percentage inwoners tussen 0-25 jaar	315	315	315	315

Appendix A2: relevante output SPSS model 2

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
Percentage geld naar onderwijs	3,9686	1,25617	312
Percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden	30,9379	9,27553	312
Percentage zetels voor Sociaal Economisch Linkse partijen	24,1586	14,75007	312
Percentage inwoners tussen 0-25 jaar	27,5237	2,90245	312

Variables Entered/Removed^a

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	Percentage inwoners tussen 0-25 jaar, Percentage zetels voor Sociaal Economisch Linkse partijen, Percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden ^b		Enter

a. Dependent Variable: Percentage geld naar onderwijs

b. All requested variables entered.

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics						
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	PRESS	Durbin-Watson
1	,329 ^a	,108	,099	1,19221	,108	12,421	3	308	<,001	451,543	1,936

a. Predictors: (Constant), Percentage inwoners tussen 0-25 jaar, Percentage zetels voor Sociaal Economisch Linkse partijen, Percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden

b. Dependent Variable: Percentage geld naar onderwijs

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	52,967	3	17,656	12,421	<,001 ^b
	Residual	437,783	308	1,421		
	Total	490,750	311			

a. Dependent Variable: Percentage geld naar onderwijs

b. Predictors: (Constant), Percentage inwoners tussen 0-25 jaar, Percentage zetels voor Sociaal Economisch Linkse partijen, Percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	-,162	,699		-,232	,816	-1,538	1,213		
	Percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden	,024	,008	,178	3,114	,002	,009	,039	,889	1,124
	Percentage zetels voor Sociaal Economisch Linkse partijen	,003	,005	,034	,590	,556	-,007	,012	,893	1,120
	Percentage inwoners tussen 0-25 jaar	,121	,023	,278	5,154	<,001	,075	,167	,992	1,008

a. Dependent Variable: Percentage geld naar onderwijs

Correlations

		Percentage geld naar onderwijs	Percentage vrouwelijke gemeenteraad sleden	Percentage zetels voor Sociaal Economisch Linkse partijen	Percentage inwoners tussen 0-25 jaar
Pearson Correlation	Percentage geld naar onderwijs	1,000	,169	,100	,267
	Percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden	,169	1,000	,323	-,068
	Percentage zetels voor Sociaal Economisch Linkse partijen	,100	,323	1,000	,032
	Percentage inwoners tussen 0-25 jaar	,267	-,068	,032	1,000
Sig. (1-tailed)	Percentage geld naar onderwijs	.	,001	,039	<,001
	Percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden	,001	.	,000	,114
	Percentage zetels voor Sociaal Economisch Linkse partijen	,039	,000	.	,288
	Percentage inwoners tussen 0-25 jaar	,000	,114	,288	.
N	Percentage geld naar onderwijs	312	312	312	312
	Percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden	312	312	312	312
	Percentage zetels voor Sociaal Economisch Linkse partijen	312	312	312	312
	Percentage inwoners tussen 0-25 jaar	312	312	312	312

Appendix B1: Assumpties model 1

Bij een regressie is er volgens Field (2018) een zestal assumpties waaraan voldaan moet worden. Hieronder worden deze in hun algemeenheid besproken, alvorens deze worden getoetst voor dit onderzoek.

1. Onafhankelijke fouten

De fouten die zijn gemaakt bij het meten van één variabele moeten onafhankelijk zijn van fouten die zijn gemaakt bij het meten van een andere variabele. Dit kan worden getoetst middels een Durbin-Watson test, waarbij de optimale waarde 2 is, maar de waarde ten minste niet buiten de 1 en 3 mag liggen.

In het geval van dit onderzoek is de waarde van de Durbin-Watson test 1,981. Deze assumptie is dus niet geschonden.

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics				Durbin-Watson	
						F Change	df1	df2	Sig. F Change		PRESS
1	,193 ^a	,037	,028	1,73712	,037	4,021	3	311	,008	959,818	1,981

a. Predictors: (Constant), Percentage inwoners tussen 0-25 jaar, Percentage zetels voor Sociaal Economisch Linkse partijen, Percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden

b. Dependent Variable: Percentage geld naar onderwijs

2. Geen multicollineariteit

De variabelen mogen onderling niet te veel correleren, want daardoor wordt het moeilijk om het effect van een specifieke variabele te meten. Dit kan worden getoetst middels de ‘variance factor inflation (VIF)’, waarbij de waarde ten minste lager moet zijn dan 5.

In het geval van dit onderzoek zijn de VIF-waardes 1,123, 1,119 en 1,008. Deze assumptie is dus niet geschonden.

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	,688	1,015		,678	,498	-1,309	2,686		
	Percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden	,017	,011	,089	1,505	,133	-,005	,039	,891	1,123
	Percentage zetels voor Sociaal Economisch Linkse partijen	,005	,007	,039	,657	,512	-,009	,018	,894	1,119
	Percentage inwoners tussen 0-25 jaar	,101	,034	,165	2,957	,003	,034	,167	,992	1,008

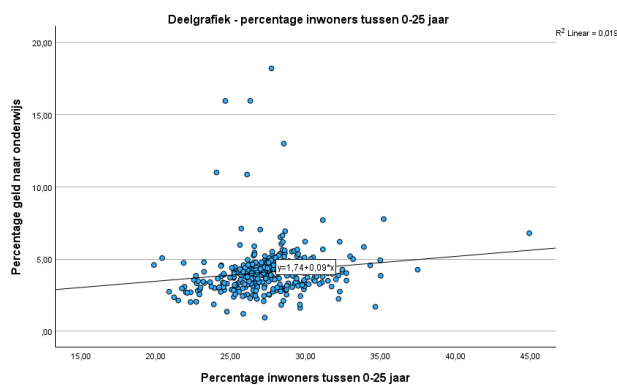
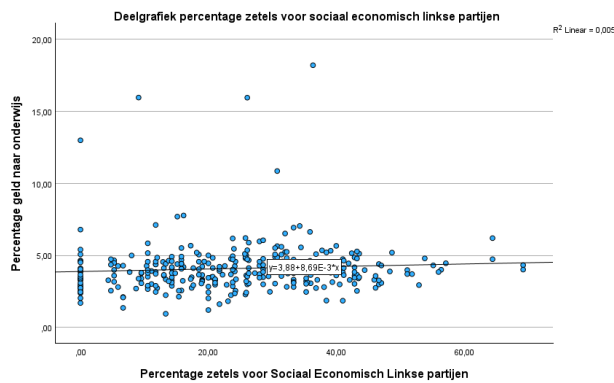
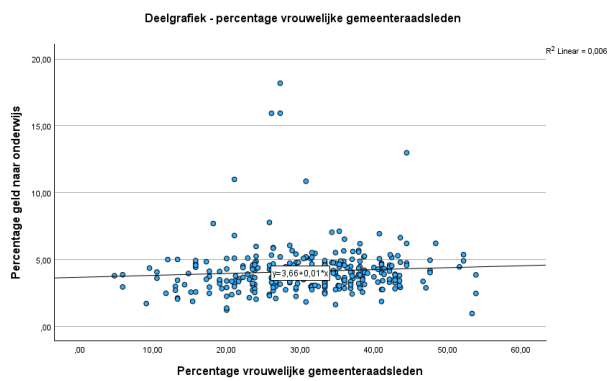
a. Dependent Variable: Percentage geld naar onderwijs

3. Lineariteit

De afhankelijke variabele moet lineair gerelateerd zijn aan de onafhankelijke variabelen. Dit kan worden getoetst middels deel-grafieken, waarbij de data-punten in een grafiek ongeveer een lineaire lijn moeten volgen.

In het geval van dit onderzoek volgen de data-punten in de deel-grafieken van alle variabelen ongeveer een lineaire lijn. Deze assumptie is dus niet geschonden.

4. Homoskedasticiteit

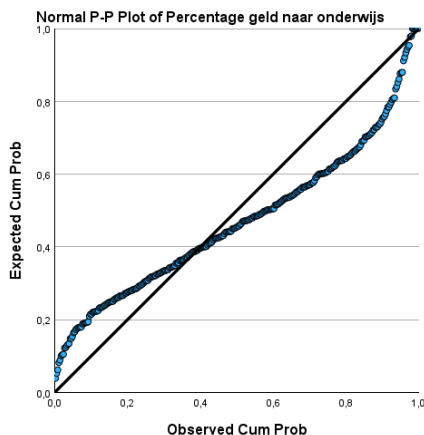
De standaardfouten van de variabelen hebben ongeveer dezelfde variantie. Dit kan worden getoetst middels deel-grafieken, waarbij de data-punten ongeveer even ver moeten afliggen van de gemiddelde lijn.

Hiervoor kunnen dezelfde deel-grafieken als bij de derde assumptie worden gebruikt. In het geval van dit onderzoek blijft de variantie van alle afhankelijke variabelen ongeveer gelijk voor elke waarde van de onafhankelijke variabele.

5. Normaalverdeling

De waarden van de afhankelijke variabele moeten ongeveer een normaalverdeling volgen en dus symmetrisch verdeeld zijn rondom het gemiddelde. Dit kan worden getoetst middels een P-P-plot, waarbij zichtbaar sprake moet zijn van een normaalverdeling.

In het geval van dit onderzoek is er geen sprake van een normaalverdeling, aangezien de waarden van de afhankelijke variabelen niet recht de zwarte lijn van de normaalverdeling volgen, maar hier omheen slingeren.

6. Geen outliers

Er is geen sprake van extreme waarden die een disproportioneel grote invloed hebben op de nauwkeurigheid van het model. Dit kan worden getoetst door middel van het gestandaardiseerde residu, waarbij die waarde niet hoger mag zijn dan 3.

In het geval van dit onderzoek is het gestandaardiseerde residu maximaal 8,106. Deze assumptie is dus geschonden.

Residuals Statistics^a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	3,0803	5,5611	4,0897	,34048	315
Residual	-3,44634	14,08096	,00000	1,72880	315
Std. Predicted Value	-2,965	4,322	,000	1,000	315
Std. Residual	-1,984	8,106	,000	,995	315

a. Dependent Variable: Percentage geld naar onderwijs

Appendix B2: Assumpties model 2

De algemene uitleg is te vinden in appendix B1. Voor de volledigheid is hieronder worden de assumpties hieronder wel nog besproken, alvorens het tweede regressiemodel hierop wordt getoetst.

1. Onafhankelijke fouten

De fouten die zijn gemaakt bij het meten van één variabele moeten onafhankelijk zijn van fouten die zijn gemaakt bij het meten van een andere variabele. Dit kan worden getoetst middels een Durbin-Watson test, waarbij de optimale waarde 2 is, maar de waarde ten minste niet buiten de 1 en 3 mag liggen.

In het geval van dit model is de waarde van de Durbin-Watson test 1,936. Deze assumptie is dus niet geschonden.

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics						
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	PRESS	Durbin-Watson
1	,329 ^a	,108	,099	1,19221	,108	12,421	3	308	<,001	451,543	1,936

a. Predictors: (Constant), Percentage inwoners tussen 0-25 jaar, Percentage zetels voor Sociaal Economisch Linkse partijen, Percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden
b. Dependent Variable: Percentage geld naar onderwijs

2. Geen multicollineariteit

De variabelen mogen onderling niet te veel correleren, want daardoor wordt het moeilijk om het effect van een specifieke variabele te meten. Dit kan worden getoetst middels de ‘variance factor inflation (VIF)’, waarbij de waarde ten minste lager moet zijn dan 5.

In het geval van dit model zijn de VIF-waardes 1,124, 1,120 en 1,008. Deze assumptie is dus niet geschonden.

Coefficients^a

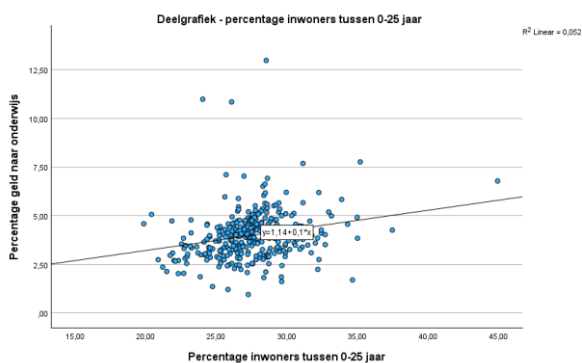
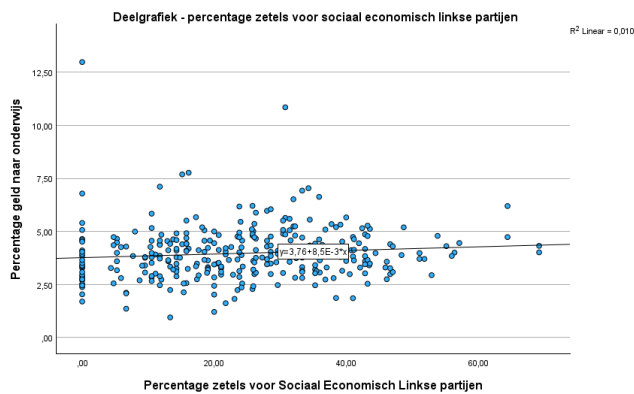
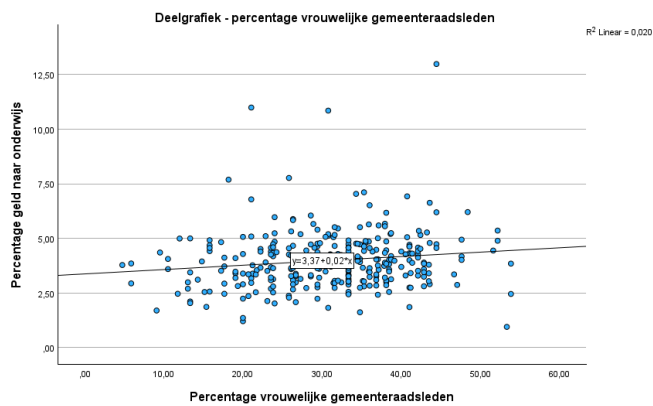
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error				Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	-,162	,699		-,232	,816	-1,538	1,213		
	Percentage vrouwelijke gemeenteraadsleden	,024	,008	,178	3,114	,002	,009	,039	,889	1,124
	Percentage zetels voor Sociaal Economisch Linkse partijen	,003	,005	,034	,590	,556	-,007	,012	,893	1,120
	Percentage inwoners tussen 0-25 jaar	,121	,023	,278	5,154	<,001	,075	,167	,992	1,008

a. Dependent Variable: Percentage geld naar onderwijs

3. Lineariteit

De afhankelijke variabele moet lineair gerelateerd zijn aan de onafhankelijke variabelen. Dit kan worden getoetst middels deel-grafieken, waarbij de data-punten in een grafiek ongeveer een lineaire lijn moeten volgen.

In het geval van dit model volgen de data-punten in de deel-grafieken van alle variabelen ongeveer een lineaire lijn. Deze assumptie is dus niet geschonden.

4. Homoskedasticiteit

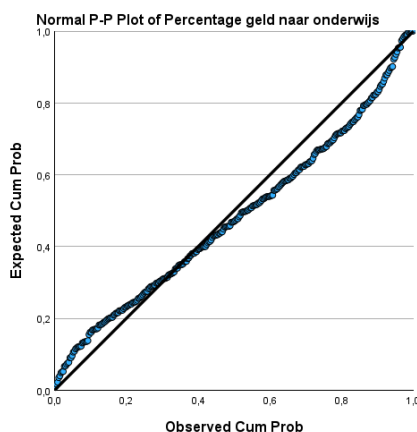
De standaardfouten van de variabelen hebben ongeveer dezelfde variantie. Dit kan worden getoetst middels deel-grafieken, waarbij de data-punten ongeveer even ver moeten afliggen van de gemiddelde lijn.

Hiervoor kunnen dezelfde deel-grafieken als bij de derde assumptie worden gebruikt. In het geval van dit model blijft de variantie van alle afhankelijke variabelen ongeveer gelijk voor elke waarde van de onafhankelijke variabele.

5. Normaalverdeling

De waarden van de afhankelijke variabele moeten ongeveer een normaalverdeling volgen en dus symmetrisch verdeeld zijn rondom het gemiddelde. Dit kan worden getoetst middels een P-P-plot, waarbij zichtbaar sprake moet zijn van een normaalverdeling.

In het geval van dit model is er sprake van een normaalverdeling, aangezien de waarden van de afhankelijke variabelen zo goed als recht de zwarte lijn van de normaalverdeling volgen.

6. Geen outliers

Er is geen sprake van extreme waarden die een disproportioneel grote invloed hebben op de nauwkeurigheid van het model. Dit kan worden getoetst door middel van het gestandaardiseerde residu, waarbij die waarde niet hoger mag zijn dan 3.

In het geval van dit model is het gestandaardiseerde residu maximaal 8,106. Deze assumptie is dus geschonden.

Residuals Statistics^a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	3,0803	5,5611	4,0897	,34048	315
Residual	-3,44634	14,08096	,00000	1,72880	315
Std. Predicted Value	-2,965	4,322	,000	1,000	315
Std. Residual	-1,984	8,106	,000	,995	315

a. Dependent Variable: Percentage geld naar onderwijs